

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pikkupeura, Vilma; Lindeman, Anni; Huovinen, Terhi

Title: Oppimisen tuki perusopetuksen liikunnassa

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pikkupeura, V., Lindeman, A., & Huovinen, T. (2024). Oppimisen tuki perusopetuksen liikunnassa. *Liito : Liikunnan ja terveystiedon opettaja*, 28(1), 6-8.

Oppimisen tuki perusopetuksen liikunnassa

Kirjoittajat: *½Lma Pikkupeura, Anni Lindeman & Terhi Huovinen*

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat Suomen perusopetuksen kulmakiviä. Oppilaalla on oikeus saada koulunkäynnin ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tukea annetaan kolmiportaisen mallin mukaisesti. Yleinen tuki koskee kaikkia oppilaita ja tarkoittaa liikunnassa laadukasta pedagogiikkaa.

Oppilaan oikeus osallistua koulun toimintaan

Suomen perusopetuksen kannalta keskeisimpiä yhdenvertaisuutta turva-

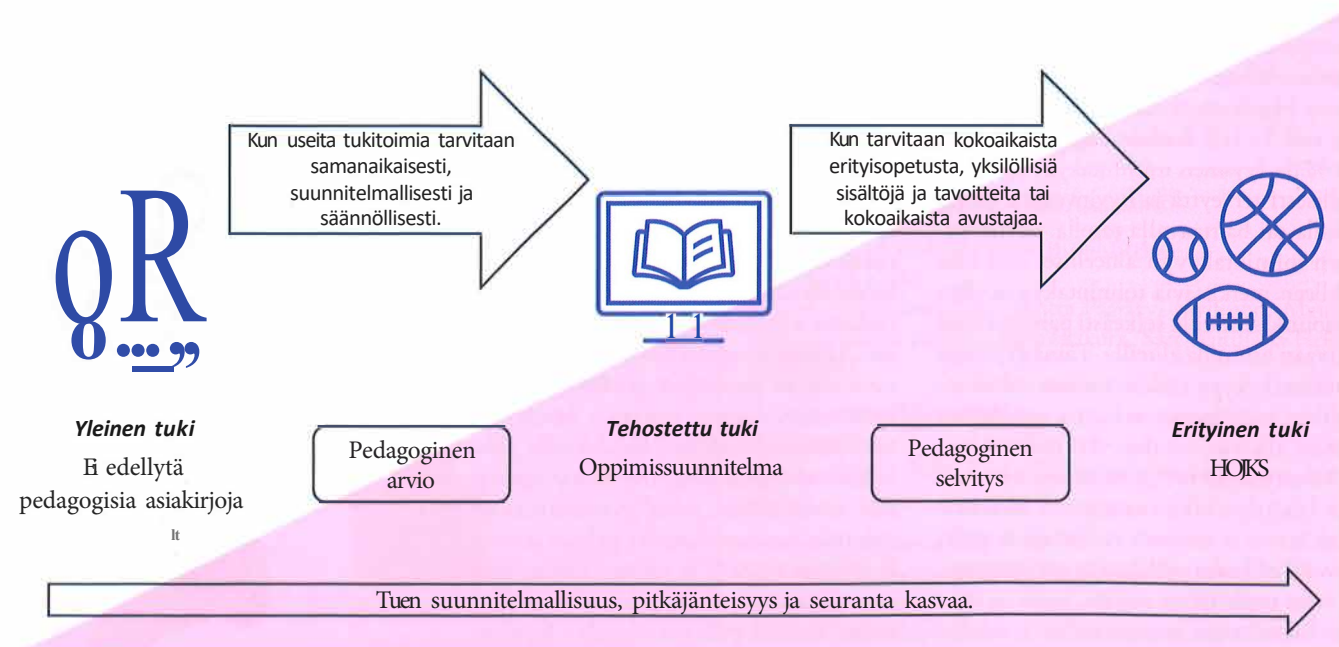
via lakeja ja asetuksia ovat perustuslaki, perusopetuslaki, ihmisoikeussopimukset, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS) ja YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD), yhdenvertaisuuslaki ja tasa-arvolaki.

Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014, 6 §) määritetään koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta ja huolehtia, että oppilaitoksella on voimassa oleva yhdenvertaisuussuunnitelma. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä myös asianmukaiset, kulloisessakin tilanteessa tarvittavat, kohtuulliset mukautukset, jossa oppilas, jolla on vamma, voi saada koulutusta yhdenvertaisesti muiden oppilaiden kanssa (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 15 §; CRPD 27/2016, 24 §). Kohtuullisiin mukautuksiin lukeutuvat esimerkiksi oppilaalle sopivat liikuntavälineet ja opiskelutulkki. Kohtuullinen mukautus voi olla myös tilojen esteettömyyden parantaminen, kuten porrashissin tai rampin asentaminen koulun tiloihin. Kohtuullisten mukautusten epääminen sen sijaan on syrjintää (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 8 §).

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muuta henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014, 8 §)

Perusopetuslaissa (628/1988, 30 §) määritetään oppilaan oikeudesta saada koulunkäynnin ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Suomalaisessa perusopetuksessa on käytössä kolmiportainen tuen malli, joka on hyväksytty perusopetuslakiin vuonna 2010 (Perusopetusla-

Yleistä tukea on:

- Laadukas pedagogiikka
- Rutiinit mm. tunnin aloitus ja lopetus sekä sovittu paikka ohjeiden kuuntelulle
- Opetustyylien vaihtelu opettaja-johjoisesta oppilaslähtöiseen
- Tilan, välineiden ja sääntöjen soveltaminen
- Joustava oppilasryhmien muuntelu
- Monikanavainen opetusvietintä
- Opetuksen struktuuri mm. ajankäytön ja tilan selkeyttäminen
- Erityisvälineiden käyttö
- Oppilaiden osallisuuden lisääminen
- Valinnanmahdollisuuksien luominen mm. rinnakkaiset toimintapisteet
- Monialainen yhteistyö esim. erityisopettajan kanssa
- Tukiopetus
- Osa-aikainen erityisopetus
- Ohjaaja tai luokka-avustaja

ki 628/1988, § 16-17). Kolmiportaisen tuen taustalla on ollut ajatus tuen varhaisesta saamisesta, monipuolisista tukimuodoista ja moniammatillisesta yhteistyöstä. Kolmiportaiseen tukeen kuuluu oppimisen tuen kolme tasoa: yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteistä ja suunniteltua (POPS 2014). Tuki järjestetään oppilaan etu edellä, oppilaan mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin lisäten.

Harmillisen usein kuulee kerrottavan, että koulutuksen järjestäjä tarjoaa resursseja oppilaan oppimisen tukemiseen vasta tehostettuun tai erityiseen tukeen siirtäessä. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on kuitenkin tarjota oppimisen tuki ja tehtävä siihen liittyvät kohtuulliset mukautukset heti tuen tarpeen ilmetessä. Mikäli koulutuksen järjestäjä ei näitä tarvittavia tukimuotoja ja mukautuksia pysty tarjoamaan, on kyse perusopetuksen opetussuunnitelman, perusopetuslain ja yhdenvertaisuuslain vastaisesta toiminnasta.

Yleinen tuki kuuluu kaikille

Yleinen tuki on kolmiportaisen tuen muodoista ensisijainen ja kuuluu kaikille oppilaille. Yleisistä tukimuodoista hyötyvät suurin osa oppilasryhmästä, vaikka tiedossa ei olisikaan esimerkiksi diagnosoituja tuen tarpeita. Yleisen tuen antaminen ei edellytä pedagogisten asiakirjojen laatimista ja on näin ollen myös käytännössä helpoin ja nopein toteuttaa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman (2014) mukaisesti oppimisen tuki järjestetään huomioiden paitsi oppilaan yksilölliset tarpeet, myös opetusryhmä ja oppimisympäristö. Käytännössä yleinen tuki liikuntatunneilla tarkoittaa tavallisimmin mahdollisimman selkeää tunnin organisointia (esim. millaisia pareja tai pienryhmiä muodostetaan tai miten tehtävät saliin sijoitellaan) sekä ymmärrettävää opetusviestintää (esim. ohjeita annettaessa tehtävät näytetään kokonaisuudessaan ja asiat selitetään selkokielellä, mahdollisesti välineillä ja kuvilla havainnollistaen). Myös tehtävien eriyttäminen oppilaan taitotaso huomioiden on yleistä tukea.

Sopivat välineet lisäävät yhdenvertaisuutta ja osallisuutta

Perusopetuslain 31§ mukaan oppilaalla on oikeus saada maksutta käyttöönsä opiskelussa tarvittavat erityiset apuvälineet. Jos oppilaalla on liikkumiseen vaikuttava toimintarajoite, hän voi tarvita liikuntatunnille erityisiä liikunta- ja toimintavälineitä, esim. luistelukelkkaa. Tätä varten oppilaalla ei tarvitse olla erityisen tuen päätöstä, vaan välineiden hankinnasta tehdään hallintopäätös perusopetuslain 31 § perusteella.

Kunnan yhteiskäyttövälineiden avulla voidaan taloudellisesti kannattavasti edistää yhdenvertaisuutta ja osallisuutta (Tauria ym. 2021). Tampereella opetustoimi on esimerkiksi hankkinut omia liikunnan apuvälineitä alueen koulujen yhteiskäyttöön. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi myös LIITO ry:n paikallisyhdistykset voivat hankkia alueensa jäsenen käyttöön soveltavan liikunnan välineistöä. Kehitysvammaisten tukiliiton Malike-toiminta ja Suomen Paralympiakomitean Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta ovat

"Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskeluteknikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa.

(POPS 2014.)

Suomen keskeisimmät apu- ja toimintavälineitä vuokraavat tahot. He ovat laatineet Osallistumista edistäviä apuvälineitä kouluihin ja kuntiin -oppaan (päivitetty 10/2021), johon on koottu tietoa apuvälineistä ja välineiden jälleenmyyjistä kunnille ja kouluille. Oppaan tarkoituksena on helpottaa yhteiskäyttöön soveltuvien välineiden hankintaa.

Tehostettua tukea, kun yleinen tuki ei riitä

Tehostettu tuki tulee kyseeseen silloin, kun yleisen tuen muotoja tarvitaan useita samanaikaisesti ja, kun tuen luonne on suunniteltua ja säännöllistä. Tukimuodot ovat tehostetussa tuessa samat kuin yleisessä tuessa. Tuen tarve selvitetään pedagogisessa arvioissa, jonka pohjalta oppilaalle tehdään oppimissuunnitelma oppilaan ja huoltajan kanssa. Oppimissuunnitelman sisällöt, tavoitteet ja arviointi ovat yleisen opetussuunnitelman mukaiset.

Milloin kannattaa siirtyä tehostettuun tukeen, jos sen sisältö ei juurikaan poikkea yleisestä tuesta? Tehostetun tuen etuna on se, että tarvittavasta tuesta tehdään viralliset kirjaukset. Näin opetuksen vastuuasiat on sovittu selvästi. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, jos tehostetussa tuessa käytetään painopistealueiden määrittelyä (eli mitkä tavoitteet oppilaalle ovat keskeisiä ja mihin ei niin paljon kiinnitetä huomiota) tai opetusta joudutaan oppilaan toimintarajoitteiden tai terveydentilan vuoksi eriyttämään monessa liikuntasisällössä. Tehostettuun tukeen suunniteltujen toimien kirjaaminen auttaa myös

mahdolliseen erityiseen tukeen siirtymistä, kun tuen toteutuminen on dokumentoitu. Tämä edistää paitsi oppilaan, myös opettajan oikeusturvaa.

Erityinen tuki - tuen intensiivisin muoto

Erityinen tuki antaa mahdollisuuden kokoaikaiselle erityisopetukselle tai opiskelulle erityisluokassa tai -koulussa. Erityistä tukea saavalle oppilaalle on myös mahdollista saada kokoaikainen henkilökohtainen avustaja. Oppilaan erityisen tuen päätös tehdään pedagogisen selvityksen pohjalta moniammatillisessa yhteistyössä.

Erityisen tuen päätöksessä määritellään oppilaan oppimäärä (yleinen vai yksilöllistetty). Jos erityinen tuki järjestetään yleisen oppimäärän mukaisesti, noudatetaan perusopetuksen opetussuunnitelmaa tavoitteiden, sisältöjen ja arvioinnin osalta - vain opetuksen toteuttamista sovelletaan oppilaan tarpeiden mukaisesti. Ainoastaan yksilöllistetyllä oppimäärällä opiskelevalle oppilaalle voidaan asettaa henkilökohtaisia tavoitteita, joihin myös liikunnan arviointi perustuu.

Tällä hetkellä perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti yksilöllistetty oppimäärään on mahdollista siirtyä vasta, kun oppilas ei annetusta erityisestä tuesta ja siihen sisältyvästä erityisopetuksesta huolimatta näytä saavuttavan arvosanan 5 edellyttämää osaamisen tasoa. Liikunnassa tämä kirjaus ei aina tue oppilaan etua.

Päätöksen jälkeen oppilaalle laaditaan

henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Liikunnanopettajan olisi tärkeää olla mukana tekemässä pedagogista selvitystä ja HOJKS:ia, jotta liikunta-oppiaineen erityispiirteet tulevat huomioiduksi tuen päätöksessä ja suunnittelussa.

Moniammatillinen yhteistyö tuen laadukkaan toteutumisen edellytyksenä

Moniammatillinen yhteistyö opettajien, oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon kesken on edellytyksenä tuen laadukkaalle toteutumiselle. Koulun sisäisen moniammatillisen yhteistyön lisäksi tärkeää on myös yhteistyö perheiden ja esimerkiksi urheiluseurojen ja -järjestöjen kanssa.

Opettajien sisäinen halu ja pedagoginen taito tukea jokaisen oppilaan koulunkäyntiä ja hyvinvointia eivät vielä itsessään riitä takaamaan sitä, että oppilas saisi tarvitsemansa tuen. Tukikeinojen laadukas toteutuminen vaatii resursseja ja nämä resurssit on opetuksen järjestäjän pystyttävä tarjoamaan. Kuten jo aiemmin todettua - mikäli koulutuksen järjestäjä ei tarvittavia tukimuotoja ja mukautuksia pysty tarjoamaan, on kyse perusopetuksen opetussuunnitelman, perusopetuslain ja yhdenvertaisuuslain vastaisesta toiminnasta.

Kirjoittajat Anni Lindeman ja Ylma Pikkupeura työskentelevät yliopistonopettajina ja Terhi Huovinen on lehtori Liikuntatieteellisessä tiedeleunnassa, Jyväskylän yliopistossa.

Kuva: Pexels

Motoriikan tukikerho – esimerkki moniammatillisesta yhteistyöstä

1. Tuen tarpeen (motoristen haasteiden) tunnistaminen:

- Opettajat (luokan-, erityis- ja liikunnanopettajat)
- Huoltajat
- Kouluterveydenhuolto
- Oppilaan kanssa toimivat terapeutit

2. Motoriikan tuki kerhon tarjoaminen koulupäivän yhteydessä

- Kunnan koululiikunnan ohjaajat
- Opettajat (luokan-, erityis- ja liikunnanopettajat)
- Kunnan soveltavan liikunnan ohjaajat

3. Oppilaan motoristen taitojen seuranta

- Opettajat (luokan-, erityis- ja liikunnanopettajat)
- Huoltajat
- Kouluterveydenhuolto
- Oppilaan kanssa toimivat terapeutit

Lähteet

- CRPD, Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2016. 27/2016
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96
- Perusopetuslaki 628/21.8.1998
- Tauria, T., Järvelin, S., Tulasalo, A. & Parviainen, J. 2021. Osallistumista edistäviä apuvälineitä kuntiin ja kouluihin. Kehitysvammaisten tukiliitto ry/ Malike ja Suomen Paralympiakomitea/SOLIA. Viitattu 16.1.2024. Saatavilla: <https://www.tukiliitto.fi/uploads/2021/09/45e7a345-osallistumista-edistavia-apuvälineita-kuntiin-ja-kouluihin-opas-web-002.pdf>.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.